

اثربخشی مداخله آموزشی بر تغذیه انحصاری با شیر مادر در زنان نخست‌زا: کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

دکتر عیسی محمدی زیدی: استادیار گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت و پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران.

eamohammadizeidi@gmail.com

* دکتر امیر پاکپور حاجی آقا: استادیار آموزش بهداشت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران (*نویسنده مسئول).

pakpour_amir@yahoo.com

بنفشه محمدی زیدی: مربی گروه پرستاری مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن، تنکابن، ایران. ban1361@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۲/۱۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۵/۵

چکیده

زمینه و هدف: شیردهی به علت ارتباط نزدیکی که با سلامت نوزاد دارد، روشی توصیه شده جهت تغذیه شیرخوار می باشد. با این حال، بسیاری از زنان یا مایل به شیردهی نیستند و یا آنهایی که شیردهی را آغاز می کنند، نمی توانند استاندارد های مورد نظر را در طول شیردهی اتخاذ نمایند. به منظور بررسی و تشریح عوامل تاثیرگذار بر شیردهی مادران نیازمند استفاده از نظریه هستیم. یکی از نظریه های پرکاربرد نظریه رفتار برنامه ریزی شده است. هدف مطالعه حاضر بررسی اثربخشی مداخله آموزشی با کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده در تداوم تغذیه با شیر مادر در زنان نخست‌زا در شهر تنکابن است.

روش کار: این پژوهش یک مطالعه نیمه تجربی شاهددار تصادفی است که بر روی ۱۱۰ نفر از مادران مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهر تنکابن انجام شد. این مادران نخست‌زا در ماه های هفتم و هشتم بارداری با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی از ۲ مرکز از بین مراکز بهداشتی درمانی مرکزی شهر تنکابن انتخاب و به طور تصادفی در دو گروه کنترل و آزمون قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها یک پرسشنامه محقق ساخته بود که از دو قسمت سوالات دموگرافیک و سازه های نظریه رفتار برنامه ریزی شده شامل آگاهی، نگرش، هنجار انتزاعی، خودکارآمدی، قصد و رفتار بودند. روایی صوری و محتوایی سوالات توسط پانل خبرگان تعیین شد و ضریب آلفای کرونباخ و ضریب آزمون بازآزمون نیز توافق درونی و پایایی سوالات را تایید کرد. به مادران گروه تجربی آموزش هایی بر اساس سازه‌های نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده درباره چگونگی تغذیه صحیح شیرخوار با شیر مادر، فواید تغذیه انحصاری با شیرمادر، خصوصیات تغذیه‌ای نوزادان کم وزن، دفعات و طول مدت شیردهی و نحوه ذخیره نمودن شیرمادر در مادران شاغل صورت پذیرفت. داده‌ها در ۲ مقطع زمانی ۲ ماه قبل از زایمان و ۴ ماه پس از زایمان به هنگام مراجعه به مرکز بهداشتی درمانی گردآوری شد. به منظور آنالیز داده‌ها از آزمون‌های کای اسکوتر، تی زوجی و مستقل و آنالیز واریانس دو طرفه استفاده شد. سطح معناداری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: میانگین سن مادران شرکت کننده در این مطالعه در گروه آزمون و کنترل به ترتیب $23/84 \pm 2/21$ و $23/59 \pm 2/83$ سال بود. به ترتیب ۶۰ درصد (۳۳ نفر) و ۶۳/۶۴ درصد (۳۵ نفر) از مادران گروه های آزمون و کنترل وضعیت اقتصادی متوسط داشتند. که قبل از اجرای برنامه آموزشی بین دو گروه آزمون و کنترل از نظر سازه‌های نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده تفاوت آماری معناداری وجود نداشت ($p > 0/05$). اما با اجرای مداخله آموزشی بر اساس TPB، شاهد افزایش معنادار در نگرش، هنجار انتزاعی، کنترل رفتاری درک شده، خودکارآمدی، قصد رفتاری ($p < 0/001$) و رفتار ($p = 0/004$) بودیم این در حالی است که در گروه کنترل تغییر معناداری دیده نشد. رفتار شیردهی در مقطع زمانی قبل از مداخله آموزشی بین دو گروه تفاوت معناداری نداشت. با اجرای برنامه آموزشی تغییر معنادار در رفتار شیردهی در گروه آزمون مشاهده گردید به طوری که در گروه آزمون تعداد مادرانی که اقدام به شیردهی انحصاری کودک خود می‌نمودند ۳۰/۹ درصد (۱۷ نفر) افزایش پیدا کرد ($p = 0/003$). این در حالی است که در گروه کنترل تغییرات ایجاد شده در وضعیت شیردهی مادران نخست‌زا معنادار نبود.

نتیجه‌گیری: پژوهش حاضر نشان داد که نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده یک نظریه مناسب برای توضیح تاثیر عوامل روانی اجتماعی برای طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی با هدف تداوم شیردهی انحصاری با شیر مادر هستند.

کلیدواژه‌ها: نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، رفتار شیردهی، زنان باردار، آموزش